

פרופ' י. קלוזנר איננו

פרופסור יוסף קלוזנר מת אמש בשעה 10 בערב, בשנת ה'תש"ד לחייו.

לפני שלושה שבועות הוכנס אל המחלקה הפנימית של בית החולים העירוני בתל-אביב, לאחר שסבל מהסתיידות העורקים.

בשעת מיתתו היו ליד מיטתו שני אחיו, ב. אליצדק, חבר מערכת "הצופה", ואחיו מירושלים. הקהל יוכל לעבור על פני הארון באולם הספרייה הרפואית של בית החולים "הדסה" בתל-אביב בשעות 10.30-12.45 בשעה 1 בצהריים, תצא הלוייה מ"הדסה" לבית-הכנסת הגדול ותעבור על פני רחובות אלנבי ועליה בדרכה לירושלים. סדרי הלוייה בירושלים יפורסמו במודעות.

חילוקי-דעות בדבר טיב המשטר בעיראק מאת סופר, דבר-לענינים ערביים

על חילוקי דעות עקרוניים בשאלות אוסי המשטר בין קאסם, ראש ממשלת עיראק, לבין עארף, סגנו לשעבר, מספר "אל-חיאת", העיתון הביירותי החשוב השואב בדרך כלל את ידיעותיו ממקורות מהימנים, בעוד שעארף וחבריו דוגלים במשטר נשיאותי בדומה למשטר הקיים בקע"ם, המתבסס על מפלגה אחת וסמכות אישית-דרוגית אחת, מצדד קאסם במשטר רחב יותר.

קאסם טוען, כי עיראק, שהיתה נחונה למעשה במשך 30 שנה למשטר לודני מוסווה, צריכה עכשיו, אחרי מיגור משטרו של גורי א-סעיד, ליהנות במידה גדולה של חופש מדיני, חופש בחירות וחופש עתונות.

הדמוקרטיה לעיראקים — סכנה המתנגדים לדעתו טוענים כי הציר בר עיראקי זקוק עדיין להדרכה מדינית, והענקת החירויות הדמוקרטיות לעיראקים ללא הכנה והדרכה עלולה להיות מנוצלת עלידי מפלגות השמאל, מאחר שהימק פולק עלידי ההטיכה.

חילוקי-דעות עקרוניים אלה הביאו לסילוקו של עארף וחבריו מהשלטון. חסידיו טבין הקיצוניים הועברו לחס"קידים משניים והטיבתו של עארף הנצאה מבגדאד.

יוגוסלאוויה הגישה בקשה חשאית להתקבל כחברה בהסכם האירופי הכללי על דמי מכס ומסחר, נמסר אתמול בונארה.

נולד בראש חודש אלול תרל"ד (1874) בעיירה אולקניק, סלך וילנה. לאביו יהודה לייב, ממוצא ר' אברהם קלוזנר מוינה, בעל המנהגים" ולאמו ראשה קיילה בת אלכסנדר זיסקינד ברא"ז, נכד רא"ז בעל "יסוד ושורש העבודה" מהורודנה.

למד שנתיים ב"חדר" ושלוש שנים ב"ישיבה" ואחר-כך יצא לתוך-לארץ, למד באוניברסיטה של היידלברג וקיבל את התואר דוקטור לפילוסופיה בשנת 1902. עברית על בוריה למד

(סוף בעמ' 3, סור 3)

60 רבנים בלבד ברחבי בריה"מ

ניו-אורליאנס, 27 (י.ב.). — ששים רבנים בלבד שרדו בכל רחבי ברה"מ — כלומר — רב אחד על 50,000 יהודים — על כך נמסר אמש בדו"ח מיוחד שהוגש לוועד הפועל של הוועד היהודי-אמריקאי.

בדו"ח נמסר גם כי השלטונות מתעלמים כמעט לחלוטין מכל זכויותיהן התרבותיות והדתיות של הקהילות היהודיות, והיהודים סובלים מאפלייה רשה מית גם בכל מה שנוגע לחייהם החברתיים והכלכליים.

פרופ' יוסף קלוזנר

א י נ נ

שיגון עמוק

אגודת הסופרים העברים

פרופ' י. קלוזנר

(המשך מעמ' 1)

מפי הסופר אלימלך אישנעמי, ובאר גיברטיטה למד תורה מפיהם של הפרו' פסורים קונו מישר, קארל ביצולד, אריך מארקס, ועוד. בשנתו הי"ח נכנס לספרות העברית בפרסום מאמר בלשני בשני המשכים, ב"המליץ", י"ג באדר, תרנ"ג, בשם "מלים מחדשות וכתובה תמה". באותה שנה פרסם בירחון של נתן בירנבוים, "זעלבסטטאמנסיפאציון" מאמר בגרמנית — על אסיפת "חובבי ציון" באודיסה. באותה שנה ואחר כך ב"השרון", קראקוב (תרנ"ג), פרסם את מחברתו: "ציון למשורר יהודה גורדון".

עוד בראשית עבודתו הספרותית נתן גלה כסופר פורה מאד. מאמריו הרא" שונים בשאלת הלשון ובביקורת עוררו עליו קטרוגים ופולמוס הריף מצד הסופרים הפוריסטים והמשמרים וגם מצד אותם הסופרים המפורסמים שגפו בעו מביקורתו. היהידי מן הסופרים החשובים, שקירב אותו ותמך בו תמיד, כה מוסרית היה אחד העם, שראה ברכה בצעיר זה ופתח לפניו לרווחה את שערי "השלח" לשם תשובה למ" בקרים. מאמר התשובה שלו: "מרחי" בי הלשון ומתנגדיהם" נדפס ב"הש" לח", כרך א', ומאו חלק ונעשה בן בית ב"השלח", שהיה אז הנמה הספרותית החשובה ביותר, ובשלוש השנים האחרונות לעריכתו של אחד העם, לא היה כרך, שבו לא היה לסות מאמר אחד של קלוזנר. באותו סרק זמן היה מפרסם מאמרים רבים בעתונות העברית היומית ובקבצים העבריים השונים. וכשהחלים אחד העם לפרוש מן "השלח", נמסרה העריכה של הירחון לעריכתו. את כל הדרך הארוכה מסופר מתחיל ועד לעורן של הירחון הספרותי החשוב ביותר עשה במשך עשר שנים בלבד! בראש חודש אייר תרס"א נשא לאשה את צפורה בת אריה וייניק (היא נפטרה לפני שנים אחדות).

בן עשרים ותשע היה כשקיבל את "השלח" לעריכתו, והיה עורכו עד סגירתו — בתרפ"ז בירושלים. במשך למעלה מששים שנה כתב יותר מאלף מאמרים בכל מקצועות הספרות: סובליציסטיקה, ביקורת, הקרות בלש" גיות והיסטוריה. פרסם בעברית ובלשונות לועזיות יותר מחמישים ספר, בפילוסופיה: "יהדות ואנושיות", "פילוסופים והגידועות", "תורת המידות בישראל", בדברי הימים: "האדם הקדמון", "היסטוריה ישראלית", "כשאומה נלחמת על חרותה", "ישו הנוצרי", "מישו עד טאלוס", "הבית השני בגדולתו", "הרעיון המשיחי בישראל" וכו'. בספרות: "היסטוריה של הספרות העברית החדשה", "יוצרים ובונים", "מונוגרפיות על סופרים עבריים", "ספרים על שניאור וטשרניחובסקי", "קיצור תולדות הספרות העברית", "הספר האחרון יצא גם בתרגומים ברוסית, גרמנית, איטלקית, אנגלית, בולגרית וחונגארית. בבילשונות: "שפת עבר — שפה חיה", "מלון של כים" (ביחד עם יהודה גור), "הטראנסקריפציה העברית", "דקדוק קצר של העברית החדשה", "בפרשנות: "הפרש" גן" לספר עמוס (דוגמה לפאראפראזה עברית של המקרא), "בפובליציסטיקה פירטס חוץ ממחברותיו, עם הזרם", "בראשית היה הרעיון", "הסכ" נה הקרובה" ועוד מאות מאמרים, ואין שאלה ציבורית, ציונית וישובית, שלא הגיב עליה. במאמריו אלה יש הטפה נלהבת למה שהוא קורא בשם "הציונות השלמה" ושלילה גמורה של הגלות. ארץ ישראל היא אצלו חוות הכלל. במאמריו יש תעמולה נמרצת לעברית.

סגנונו בדרך כלל, הן במאמריו והן בספריו המדעיים, הוא משטני ובהיר. כמה מספריו כמו "ישו הנוצרי", "מישו עד טאלוס", "קיצור תולדות הספרות ועוד, ניתרגמו לאנגלית, גרמנית, צרפתית, איטלקית, רומנית, בולגרית, רוסית, הונגרית, וערבית.

מלבד שלושים וששה כרכי "השלח" ערך גם קבצים מדעיים כגון: "שפתנו", "זכרונות ועד אלשון", "ירחון ביתר", "לוח אחיאסף", "אוצר היהדות" (חוברת לדוגמה), "קובץ בן יהודה", "כתבי אפלטון", "מדע היהדות" א' ושני כרכים מכתבי ז'בר טינסקי. הצטיין גם כרושם רשמי מסע וסרקיזכרונות. רשמי המסע שלו בארץ ישראל בחרע"ב נתפרסמו בהוצאה שניה בשני כרכים בשם "עם וארץ קמים לתחיה". בשנת 1907 נתמנה למרצה בישיבת אוניסה (הישיבה שבראשה עמד רב צעיר) והרצה שם הרצאות בהיסטוריה ישראלית וברורת המידות. כן הרצה בבית המדרש למורים ולגננות. בשנים 1917—1919 היה דוצנט ואחר כך גם פרופיסור באוניברסיטה האודיסאית, וכשבא לארץ הרצה במשך שנים אחדות בבית המדרש למורים. בשנת 1926 נתמנה לפרופיסור לספרות עברית באוניברסיטה העברית בירושלם. בשנת 1945 נמסרה לו גם הקתדרה להיסטוריה של בית שני, שנוסדה על שמו.

היה ציוני מנעוריו, תחילה "חובבי ציון", בהסעמה של "הציונות הרוחנית" של אחד העם, ואחר כך נעשה ציוני מדיני, הלוחם בתוקף ובמרץ לציונות הגדולה. השתתף בקונגרס הציוני הראשון וכן בקונגרסים רבים אחרים. נמנה עם הפראקציה הדמוקרטית. בשנים 1903—1904 עמד בראש הועד של "ציוני ציון" למלחמה בהצעת אונגודה. בשנים 1909—1918 היה חבר הועד האודיסאי של חובבי ציון. חבר פעיל בוועד של "חובבי שפת עבר" באודיסה, ובארץ ישראל הצטרף להסתדרות הציונים הכלליים ולעתים היה בתוככי הרביזיוניסטים ואף הוצע עליידי "חירות" כמועמד לנשיא מדינת ישראל. היה מפעילי ועד הלשון העברית. נמנה עם מייסדי "החברה העברית להקירת ארץ ישראל ועתיקותיה".

השתתף בכמה אנציקלופדיות ישראליות: הרוסית-עברית, "אשכול" (הגרמני) והגיה הגהה מדעית את האנציקלופדיה הכללית, "מסדה". כן השתתף באנציקלופדיה לספרות ישראלית וכללית בעריכת ב. קרא. פרסם ספר אבטוביגורפי בשם "דרכי לקראת התחיה והגאולה". הוא לא פסק מעבודתו המדעית והספרותית עד ימיו האחרונים; בתש"ז פרסם ספר על שניאור, שבו חלקו הוא חדש מעיקרו, וספר גדול על טשרניחובסקי.

הכהן הגדול של הספרות העברית. למעלה מששים שנה שרת בקודש, לא כהתה. עינו ולא פס ליתו עד יומו האחרון. נשא ברמה את עטו-שרביטו וניצה על הסימפוזיה המופלאה של ספרות דור התחיה, על מכלול גוניה, שידה וסיפור, הגות ומחשבה, היסטוריה, סובליציסטיקה, לשון עברית, הר"א, ומלבד זה גם היה נתון לעסקי ציבור והתנועה הציונית — שריד אחד רון לצירי הקונגרס הציוני הראשון, את חותם האמת ביקש האיש כל ימיו, אמתו לא ידעה פשרות, עליה נלחם ללא רחיעה, אם בשאלות אמונות ודעות ואם בערכי-ספרות וסובליציסטיקה. לא נשא שנים בדברים שבכתב ובתורה שבעל פה. "מורי ורבותי", היה משגן לתלמידיו כל הימים, "אהבו את האמת, שנאו את השקר, רחקו מן הפיקציה".

תכונה זו, עיקר ומהות בו, היא שהשפיעה עליו דינאמיות, מילאה אותו חיות בעורים התלהבות רעננה, והוא שעשה תה אותו לא אחת ל"איש ריב ומדון", כי תדור היה פרוס' יוסף קלוזנר באמרו נה בלתי-מעורערת בנצחוננו של הצדק, בחיי יחיד כבחיי ציבור; צדקת-עם, עמו, כפי שחווה נביאינו, וממנה תקווה ואחרית טובה לאנושות, שלום עמים.

כבר בראשית דרכו צעד פרוס' יוסף קלוזנר בטוחות בממלכת הרוח, בתחום מה היהודי ובתחומה הכללי, וביקש את המזיגה בנעלה ובמרומם ובמשוהף לכל העמים הנאורים. מכאן, "יהדות ואנושיות" שהיתה לו ליסימה מאירה כל ימיו; יהדות מכאן, יזון ורוסי מכאן בחינת הלב והמוח הלויים זה מזה. על אף היותו איש מדע מובהק, בעל חרות רוחנית שאינה יודעת סייגים וגבולות וחדל לכל עניין לפרטי ולדקדוקי, לא נתפס לנוקשות, לפי ש"השכלת הלב ורוך ההרגשה יקרים מכל מדע ומכל חכמה" בעיניו.

המבקש להעלות קוים אוסייניים אצל יוסף קלוזנר, יסנה לדברים קצרים שהשמיע לפני כשנה על אחד-העם, רבו, במלאות מאה שנה להולדתו, והמ"אירים באור חזור דמות אומרים:

"תעודתה של הספרות העברית בדרך רנו היא לא לשמש מעבר אל הספרות הלועזית, כמו שהיתה בשנות השישים והשבעים למאה הי"ס, אלא ללמדנו דעת עולמנו הפנימי. והדעת אינה נק" נית רק על ידי דברים הבאים מתוך התפעלות רגשית בלבד ואף אינה מת" בטאה בפראזיאולוגיה ריקה, במליצות משונות ובגיבוש דברים... היהדות כת" פיטה עולם מיוחדת הועמדה בזמננו בסימן שאלה, היא עומדת על פרשת דרכים: להיות או להזדול! וספרותנו החדשה צריכה ללמד אותנו היאך "להיות", כיצד לחיות חיים עצמאיים, לאו" מיים בעולם החדש, שבו אין הדת תור" פסת עוד את המקום העיקרי והיחיד, ופירושו של דבר הוא, כפי שאומר אחד העם: לחדור למסחרי חיינו, לדעת את עצמנו, להבין את חיינו ולכוונן את עתידותינו בחבונה".

מי מהסופרים, צעירים וותיקים, לא נזקק לעצתו, לעידודו ולהדרכתו של פרוס' יוסף קלוזנר? אילמלא גילה וה" עניק לנו את שאל טשרניחובסקי בל" בד — דינו, עם טשרניחובסקי התקשר פרוס' קלוזנר קשרי נפש עמוקים ור" גיל היה לומר, שטשרניחובסקי למד "לאהוב את החיים ואת השירה, לדעת מה זו אהבה שבחיים, לא זו שבספר", כמלאך טוב, "הכה" קלוזנר על ראשי השתילים של הספרות העברית וקרא להם: "גדלו", והם צמחו ונשאו פירות ברכה.

חיקף יצירתו של פרוס' קלוזנר מס" ליא, מאו מאמרו הראשון ב"המליץ", "מלים מתודשות וכתובה תמה", זוכה את ספרותנו ביותר מחמישים ספר — בהם היסטוריה של הספרות העברית החדשה בארבעה כרכים, "יוצרים וברי" גים" — שלושה כרכים, מונוגראפיות על סופרים עבריים; היסטוריה של תקורת הבית השני, ספרים על ישו ופאור" לוס; החיבור הפילוסופי "יהדות וא" נושות", שורה של דמויות הוגי דעות; ספרים בבלשנות ובסובליציסטיקה ועוד ועוד. משנתו של הפרוס' קלוזנר ברר" רה היא, הרצאתו בהידה ומצוינת בד" יוק הבעתה.

ביתו של פרוס' קלוזנר שקבע בתלפ" יות שבירושלים לפני כארבעים שנה, היה פתוח לכל הבא מכל החוגים ומכל העדות, לא נתחלקו באיביתו ל"יהודי אשכנזי" ו"ליהודי ספרדי", אלא לירדעי עברית ולשאינם יודעי עברית, "עברית אינה שאלת לשון, אלא שאלת האומה", נהג לומר. בלעדי העברית אין חנ"ך, אין אגדה, אין ר' יהודה הלוי, אין ביאר ליק, וסכנת פירוד והתנכרות אורבת לנו. מכאן גם הערצתו לאישיותו של אליעזר בן יהודה ומפעלו, כמעט בכל מסיבה ובכל שיחה הזכיר את מחיה הל" שון העברית.

פמליא גדולה של תלמידים הקים, מאז ראשית דרכו בהוראה, מאז בית מדרשו של "רבי צעיר" באודיסה ועד עמדו בראש הקתדרה לספרות עברית באוניברסיטה העברית, ערכים רבים קבע, ערכי ספרות והגות, באנציקלופ" דיות שונות, ועמד בראש האנציקלופ" דיה הישראלית מאז היוסדה.

תמיד היה בו מן החידוש, וככל מת" דש, עורר לא אחת התנגדות, בחיות: "עושה חדשות בעל מלחמות"...

נסחלקה הדמות הספרותית והמחשבי תיה, שליוותה את דור התחיה מרא" שיתה.

יהי זכרו ברוך. א. ה. א.